

D'un butlletí ciclostilat a la revista impresa

From a cyclostyled newsletter to the printed journal

Glòria Rubiol González¹

Article publicat a l'RTS núm. 164 de desembre de 2001.

Per citar: Rubiol González, Glòria. (2001). D'un butlletí ciclostilat a la revista impresa. *Revista de Treball Social*, 164, 7-12.

Resum²

A les noves (o no tan noves) generacions de professionals del treball social els pot resultar enigmàtic, o simplement desconegut, saber com va ser que les pioneres d'aquesta professió assolissin bastir una publicació científica que ha aconseguit sobreviure 58 anys. És, per tant, molt recomanable capbussar-se, de la mà de la doctora Glòria Rubiol, en aquest breu resum que ens presenta, de forma clara i didàctica, quin va ser l'itinerari que van haver de recórrer les primeres treballadores socials catalanes per crear i consolidar una eina de comunicació i de difusió científica de l'aleshores nova disciplina anomenada treball social.

En només quatre pàgines, l'autora identifica les principals artífexs que prengueren part en tal travessia. Des d'un inicial butlletí ciclostilat i amb els fulls grapats, escrit en castellà i passat per la censura prèvia com exigia el règim, fins al número que ara llegiu en paper o digitalment. Cal destacar també com l'autora va acompanyant aquesta trajectòria amb els canvis produïts des de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona fins a la incorporació de les altres associacions territorials que donaren lloc a la creació de l'actual Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya.

Paraules clau: Butlletí ciclostilat, revista ciclostilada, revista impresa.

---

1 Diplomada en Treball Social. Doctora en Història.

2 El resum i les paraules clau han estat elaborats pel Consell de Redacció amb motiu de la present edició.

Abstract

The new (or indeed not so new) generations of social work professionals may find it unfathomable or may simply be unaware of how the pioneers in this profession managed to build a scientific publication that has survived for 58 years. Accordingly, under the guidance of Dr Glòria Rubiol it would be highly recommended to immerse oneself in this brief summary where in a clear, educational manner she details the journey that the very first Catalan social workers needed to undertake in order to set up and firmly establish a tool for scientific dissemination and communication for the erstwhile unheard-of discipline called social work.

In merely four pages the author identifies the key figures who took part in this journey. From the initial cyclostyled newsletter with stapled sheets – written in Spanish and bound by prior censorship as imposed by the regime – to the issue you are reading right now in print or in digital format. It is also noteworthy that the author traces this background alongside the changes that unfolded since the formation of the Association of Social Workers of Barcelona and up to the incorporation of the other local associations, leading to the establishment of the present-day Official Association of Social Work of Catalonia.

Keywords: Cyclostyled newsletter, cyclostyled journal, printed journal.

D'acord amb el que m'ha demanat l'equip de redacció de la revista, les pàgines que segueixen estan basades en records personals recolzats en alguns documents, però no tenen la pretensió de ser un treball de recerca sobre els orígens i els primers anys de la *Revista de Treball Social*. Tanmateix, penso que seria interessant, entre tots i totes, reconstruir aquesta història i alhora fer un estudi aprofundit dels continguts de la RTS al llarg de la seva dilatada trajectòria.³

Aquesta trajectòria és ja ben llarga, i més si tenim en compte que el Butlletí que va ser l'antecessor de la RTS va sortir per primera vegada l'any 1959.⁴ Des d'aleshores fins a l'actualitat hi ha hagut una continuïtat remarcable en aquesta publicació, mantinguda malgrat els canvis de nom, de format i d'altres circumstàncies.

El Butlletí era una publicació bàsicament dirigida a la comunicació interna dels membres de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona. En aquells anys hi havia, a més, altres associacions d'assistents socials a Catalunya,⁵ fins que el 1982 s'unificaren en el Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya, i aleshores la publicació de l'Associació de Barcelona passà a ser del Col·legi.

El butlletí iniciat el 1959 consistia en uns fulls grapats; no eren impresos sinó escrits al ciclostil, procediment que aleshores era molt usual perquè encara no s'utilitzaven les fotocòpies. L'extensió era variable, al voltant d'unes 20 pàgines; per exemple, el número 8-9 (probablement del 1962), del qual conservo un exemplar, constava de 19 pàgines.

En aquells anys l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona estava situada al mateix local que l'Escola Catòlica d'Ensenyament Social, al carrer Bonavista, 6 (barri de Gràcia), cosa que facilitava la comunicació entre les dues entitats, Així, encara essent alumnes, vàrem entrar en contacte amb el Butlletí de l'Associació. Aquest no tenia una periodicitat fixa i no hi figurava l'equip de redacció, que òbviament devia ser la mateixa Junta de l'Associació.⁶

La majoria d'articles i notícies estaven escrits en castellà, com el mateix títol del Butlletí. S'ha de tenir en compte que, en l'ambient de prohibicions del català, les generacions d'assistents socials que aleshores escrivien al Butlletí no havien pogut aprendre català a l'escola i els era difícil fer-ho d'una forma correcta.

---

3 J. Manuel Barbero ha estudiat els discursos relatius al treball Social dels darrers vint anys i amb aquest fi ha analitzat nombrosos articles de la RTS, però hi ha altres temes i enfocaments que no han estat analitzats ni respecte a l'etapa esmentada ni a tot el recorregut.

4 L'aparició del primer Butlletí l'any 1959 és una dada que apareix a la publicació *50è aniversari de l'Escola Superior d'Assistents Socials de l'ICESB 1932-1933/1982-1983* (Barcelona, ICESB, 1983). En algun altre document hi figura l'any 1960.

5 Va haver-hi associacions d'assistents socials a Sabadell, Terrassa, Lleida, Manresa i Tarragona, i, a més, l'Associació de Visitadores Socials, radicada a Barcelona.

6 A principis dels anys seixanta el nombre de membres de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona era inferior a cent.

A finals del 1964, Maria Francesca Masgoret, de la promoció de 1961 de l'Escola d'Assistents Socials de Barcelona, va ser elegida membre de la Junta de l'Associació i com a tal li va correspondre encarregar-se del Butlletí. Aleshores va formar un equip amb Maria Rosa Morera, que era la responsable de la borsa de treball de l'Associació, i amb mi mateixa. Amb el suport de tota la Junta, presidida per Beneta Llopis, vàrem decidir convertir el Butlletí en una publicació a l'estil d'altres revistes professionals, amb un format de revista i amb una periodicitat fixa.

A l'abril de 1965 va aparèixer el primer número de la revista amb un format semblant a l'actual, si bé més reduït.⁷ Les pàgines interiors, que havien augmentat fins a unes 50, encara eren ciclostilades, però la portada ja era impresa i portava el número 19, perquè es va respectar la numeració de l'antic Butlletí i, de fet, el títol era encara el mateix: *Boletín, de la Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona*.

El contingut d'aquell primer número amb format de revista era monogràfic, dedicat al treball social de comunitat, amb articles dels assistents socials Joaquim Ansón, Rosa Domènech, Montserrat Gramunt, Carme Obradors, Maria Puig-Pey i M. Antònia Romagosa, Cal remarcar que alguns d'aquests col·laboradors no pertanyien a l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona: la revista s'obria a altres aportacions.⁸

El número 20 va sortir el juliol de 1965, complint així el compromís de publicació trimestral que des d'aleshores no s'ha interromput mai. Aquest número 20, encara ciclostilat, tenia ja 80 pàgines i era també monogràfic dedicat a "Campos de trabajo social. Función de la asistente social en cada uno de ellos". Els objectius d'aquest monogràfic estan explicats a l'editorial: la necessitat de concretar les funcions i tasques dels assistents socials en diferents àmbits, així com fixar criteris i, a més, fer una campanya de divulgació de la professió i ampliar-ne els camps d'actuació. A part d'articles amb referències internacionals i fragments de documents de les Nacions Unides, el nucli del número són les 22 aportacions de diferents professionals que expliquen la funció de l'assistent social en diversos camps, alguns coneguts en aquells moments i altres per explorar. Sense fer-ne tota la relació, en citarem alguns: protecció de menors, geriatria, escoles, hospitals, serveis psiquiàtrics, àmbit rural, emigrants i un llarg etcètera.

El número 20 va tenir molta difusió i es va exhaurir al cap de poc temps, cosa que ens va animar a reeditar-lo en una publicació pràcticament idèntica però que no portava número ni el nom de butlletí sinó el títol *Campos de Trabajo Social*, amb data de 1966. La reedició va ser impresa per la Impremta Galobart, de Santa Eulàlia de Ronçana, la mateixa impremta que continua fent l'actual RTS. Crec que va ser la primera publicació impresa de l'Associació i va iniciar la sèrie posterior de publicacions no periòdiques.

---

7 El 1965 la revista tenia unes mides de 15,5 cm x 21,5 cm; (en l'actualitat) té 16,5 x 24 cm.

8 A partir del número 19 la col·lecció completa de la revista pot trobar-se a la biblioteca de la seu del Col·legi.

El número 21, corresponent a gener-març de 1966, estava dedicat al “Servicio Social de grupo”. El següent número (abril-juny) tenia 120 pàgines i contenia, entre altres aportacions, un treball monogràfic sobre la delinqüència juvenil a Barcelona, escrit per l'assistent social M. Glòria Martí i Carnicer. S'anaven incorporant seccions de bibliografia i de crítica de llibres, a més de les habituals de notícies.

En el número 23 (juliol-setembre de 1966) hi constava per primera vegada el comitè editorial de la revista, que a més de l'equip inicial s'havia ampliat amb M. Teresa Font i Carme Segarra.

La subscripció anual costava aleshores, per als socis, cent pessetes, i el número solt, cinquanta.

L'aparició del número 24 va coincidir amb el trasllat de l'Associació d'Assistents Socials, i amb aquesta el de la revista, al nou local al carrer de Portaferrisa, 18, on ha estat des del novembre de 1966 fins a l'actualitat.

Fins al número 29 (gener-març de 1968) la revista va continuar amb el disseny iniciat al número 19, que consistia en una portada lila, marró o verd, colors que s'anaven alternant.

En el número 29 va començar a titular-se *Revista de Servei Social - Revista de Servicio Social* i va desaparèixer el nom de “Butlletí Trimestral” que encara figurava a l'interior de cada edició. La portada va passar a ser de color taronja, un disseny que es mantingué durant uns quants anys.

El 1970 es va començar a dir *Revista de Treball Social - Revista de Trabajo Social*, el nom que ha arribat fins al moment present.

En aquells anys existia certa indefinició entre els noms “servei social” i “treball social”, que s'empraven indistintament per designar la tasca professional dels assistents socials. “Servei social” responia a la influència de països amb llengües romàniques; “Treball social”, a la influència anglosaxona. No va ser fins al I Congrés de les Associacions d'Assistents Socials de tot l'Estat espanyol, que tingué lloc a Barcelona el 1968, que es decidí adoptar el nom de “treball social” per a la tasca professional dels assistents socials. Aquesta decisió va ser determinant per al canvi de nom de la revista.

A fi de disposar d'un vehicle per a la comunicació interna entre els membres de l'Associació d'Assistents Socials de Barcelona s'inicià novament un butlletí ciclostilat amb fulls grapats. En un d'aquests butlletins, el corresponent a l'abril de 1975, hi apareix una síntesi sobre el desenvolupament de la *Revista de Treball Social*, amb motiu d'un relleu en la seva direcció.

De fet, la designació de directora per a la revista va venir obligada per l'aleshores vigent Llei de Premsa, que afectava la nostra publicació en la seva qualitat de “revista tècnica”. El 1969 Pilar Fransitorra va ser-ne la primera directora i va assumir aquesta responsabilitat en els temps de l'anomenada “censura prèvia”, en què el director/a d'una revista era responsable que no hi hagués res que fos censurable des del punt de vista del règim franquista. Si hi hagués hagut quelcom de “censurable” haguessin retirat tota l'edició; això no ens va passar mai perquè el contingut era bàsicament professional i, a més, nosaltres ja paràvem compte. S'havien de

portar deu exemplars de la revista amb la firma de la directora a la portada a una oficina situada a la Diagonal de Barcelona, on s'encarregaven de la censura. Mai no vam saber si és que se l'havien de llegir deu censors... Amb Maria Sitjà i altres companyes hem recordat de vegades aquell recorregut –de Portaferri a la Diagonal– amb el paquet de revistes a sobre i cert sentiment d'humiliació i indignació.

A l'inici de la transició política, la revista estava en plena expansió. Per les dades esmentades sobre les RTS publicades l'any 1975 al butlletí de l'Associació, sabem que aleshores era encara l'única revista professional de treball social a l'Estat espanyol.⁹ Tenia un tiratge de 1.100 exemplars, que s'havia decidit ampliar perquè ja hi havia 22 números exhaurits. El nombre de subscriptors membres de l'Associació de Barcelona el desembre de 1974 era de 245 i el de no membres, de 650; el 63% dels subscriptors no pertanyia a l'Associació, cosa que reflecteix la difusió exterior que tenia. Es feien intercanvis amb 15 revistes (11 estrangeres, de treball social, i 4 espanyoles, de temes socials).

Un altre record personal està relacionat amb els primers anys de la revista, quan vam decidir que la flamant publicació havia d'estar a les principals biblioteques del país. Jo coneixia una bibliotecària de la Biblioteca de Catalunya (al carrer del Carme de Barcelona), que aleshores es deia "Biblioteca Central", ja que a l'inici de la dictadura franquista li havien canviat el nom. Vaig portar-li uns números de la revista amb el prec que constés als catàlegs de la biblioteca, cosa que ella posteriorment va fer. En el moment de l'entrega em va dir amb un to una mica escèptic: "Començar una revista és molt fàcil i se'n comencen moltes, cada mes en rebem de noves. El que costa és mantenir-les i fer-les perdurar; això ja és molt menys freqüent". Aquesta observació em va impressionar i encara aquell moment és molt vívid en la meva memòria; vaig comentar les observacions de la bibliotecària a les companyes de l'equip. Totes vam acordar que a nosaltres no ens havia de passar que la nostra revista professional desaparegués aviat.

Amb l'esforç de tots els equips que han anat dirigint i coordinant la revista, i amb el de tants i tants col·laboradors i col·laboradores, la *Revista de Treball Social* ha arribat fins al número 164 i al segle XXI. I continua.

---

9 Glòria Rubiol "Informe sobre la Revista de Treball Social", *Trabajo Social. Circular informativa. Asociación de Asistentes Sociales de Barcelona*, abril de 1975, p. 2-5.